

Vraag deelname onderzoek: De Kindreflex in de ELZ's

https://vub.fra1.qualtrics.com/jfe/form/SV_9vG33FqIQuqcUY

Kindreflex
Zie jij ook de kinderen in elk verhaal?

Programma

Inleiding

Waarom de Kindreflex?

Ingrijpende jeugdervaringen

Het stappenplan

Werken in partnerschap

Extra info

Afspraken maken

Vragen stellen mag altijd tijdens de vorming!
Dit is een interactieve workshop/opleiding. Onderbreek ons gerust. De ppt wordt je na de vorming bezorgd.

De vorming duurt van 13h30 tot 16h30.
We nemen tussendoor een pauze.

Werken rond ouderschap en verontrusting kan veel emoties losmaken. Ben je geraakt of heb je het even moeilijk? Doe wat goed voelt voor jou.

Heb je vragen achteraf? Veel info vind je terug op kindreflex.be of neem contact op met iemand van ons.

Inleiding

De Kindreflex is een project van
het VECK

VLAAMS EXPERTISECENTRUM
KINDERMISHANDELING | VECK

Wie zijn wij?

Lien Schildermans en Maxime Vissers
Vertrouwenscentrum Kindermishandeling

VERTROUWENSCENTRUM
KINDERMISHANDELING

Methodiek met een brede scope die 2 doelstellingen nastreeft:

- De Kindreflex stimuleert professionals om met hun volwassen cliënten een gesprek te voeren over het thema ouderschap. Ouders krijgen de kans om in alle vrijheid over de kinderen en hun bezorgdheden te praten. Waar nodig ondersteunen professionals de ouders in hun rol als moeder of vader.
- De Kindreflex helpt professionals verontrustende gezinssituaties te detecteren en de veiligheid zo snel mogelijk te herstellen.

De Kindreflex:

Ontstaan

- ✓ Geïnspireerd op Nederlandse Kindcheck
- ✓ Ontwikkeld door onderzoekers Coppens, De Cuyper en Van Audenhove van LUCAS KU Leuven en Steunpunt WVG met focus op GGZ (2018)
- ✓ Vertaling naar Vlaamse realiteit met meer aandacht voor preventie
- ✓ Uitgewerkt in een concreet stappenplan met ondersteunende materialen dat kan worden vertaald naar verschillende beroepsgroepen
- ✓ Uitrol in GGZ sinds 2018 door VECK i.o.v. Vlaams minister van Welzijn
- ✓ Momenteel verbrede uitrol door VECK in GGZ, CAW, ziekenhuizen, 2 gevangenissen, justitiehuisen en ELZ.

2 **Waarom Kindreflex**

47.187 minderjarigen

in Vlaanderen en Brussel hebben nood
aan gespecialiseerde hulp omwille van
kindermishandeling (conservatieve schatting)

1 kind in bijna elke klas

346.830 minderjarigen

in Vlaanderen en Brussel groeien op bij
ouders met psychische problemen
of verslaving (eveneens conservatieve schatting)

6 kinderen in bijna elke klas

Relevantie van de Kindreflex: Kinderrechten

“Openbare en particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn moeten het belang van het kind nastreven.”

- ✓ Recht op **bescherming** tegen mishandeling, misbruik en verwaarlozing (Art. 19)
- ✓ Recht op een goede **opvoeding** (Art. 18)
- ✓ Het **belang van kinderen** moet altijd voorop staan in beslissingen en maatregelen (Art. 3)
- ✓ Recht op een eigen mening die **gehoord** moet worden (Art. 12)
- ✓ Recht op **informatie** (Art. 17)
- ✓ Recht op de grootst mogelijke mate van **gezondheid** (Art. 24)
- ✓ Als kinderen slachtoffer worden van geweld, mishandeling, seksueel misbruik, verwaarlozing of uitbuiting hebben ze recht op **passende hulp** ter bevordering van hun **herstel** (Art. 39)

Relevantie van de Kindreflex bij hulp aan volwassenen

Vraaggestuurd.

Handelingsverlegenheid.

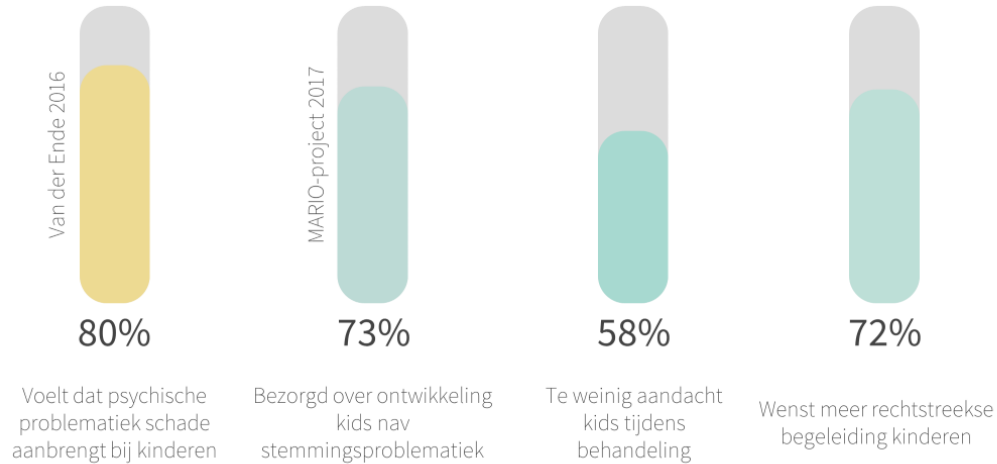
Ouderschap en kinderen zijn **onlosmakelijk verbonden** met herstel.

Verontrusting wordt vooral opgespoord door hulpverleners die in contact komen met het kind

Kindcheck op spoed in Nederland (2013) = **60 x** meldingen

De cliënt als ouder: Cliënten met kinderen voelen zich niet altijd even goed ondersteund in hun rol als ouder, ze zijn wel eens bezorgd en zitten met vragen

Onderzoek

Clënten met kinderen voelen zich niet altijd even goed ondersteund in hun rol als ouder, ze zijn wel eens bezorgd en zitten met vragen

- DWVG, **Gezinsenquête 2016**; Gezinnen **in Vlaanderen** over kindgedrag en opvoedingsgedrag en de sterktes en eventuele moeilijkheden hierbij (Bastaits, K., Van Leeuwen, K. & Travers, N.) :
 - 20% vindt ouderschap emotioneel uitputtend,
 - 25% lichamelijk uitputtend,
 - 33% moeilijker dan gedacht, en
 - 6,5 % geeft aan de opvoeding niet aan te kunnen

3 Ingrijpende jeugdervaringen

Ingrijpende jeugdervaringen

en risico's voor leefstijl en gezondheid

Wat zijn ingrijpende jeugdervaringen?

Als kind opgroeien met heel veel...

 Gevolgen zijn mede afhankelijk van leeftijd, duur en intensiteit van de ervaringen

Hoe vaak komen ingrijpende jeugdervaringen voor?

Aantal per persoon

 Geen: 56%

 Een: 17%

 Twee: 9%

 Drie: 6%

 Vier of meer: 11%

Voorbeelden van ingrijpende jeugdervaringen

lichamelijke mishandeling

psychische mishandeling

seksueel misbruik

lichamelijke verwaarlozing

psychische verwaarlozing

getuige van geweld tussen ouders

echtscheiding van ouders

ouder met een psychische ziekte

ouder met verslavingsproblemen

gezinslid in de gevangenis

opgroeien in structurele armoede

overlijden van een ouder

chronisch pesten

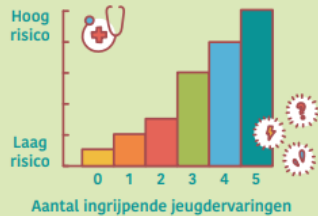

dakloosheid

jonge mantelzorger

Risico's voor gezondheid

i Hoe meer ingrijpende jeugdervaringen, hoe groter de kans op negatieve gezondheidsuitkomsten, ongezond gedrag en lagere levensverwachting.

Impact op levensloop

i De impact van ingrijpende jeugdervaringen kan levenslang zichtbaar zijn. Mensen met 4 of meer ingrijpende jeugdervaringen hebben een grotere kans om 20 jaar eerder te overlijden.

Impact op risicovol gedrag en gezondheid

Mensen met veel ingrijpende jeugdervaringen lopen een sterk verhoogd risico op een ongezonde leefstijl en verschillende ernstige ziektes en chronische aandoeningen.

i Beschermende factoren kunnen de gevolgen van ingrijpende jeugdervaringen (deels) tegenaan. Zie hiervoor de infographic over [beschermende factoren](#)

Risicovol/ongezond gedrag

Mogelijke lichamelijke, psychische en sociale gezondheidsuitkomsten

How childhood trauma affects health across a lifetime, Nadine Burke Harris :

<https://www.youtube.com/watch?v=95ovIJ3dsNk>

Belang van aandacht

=> 2/3 veerkracht!

**KOPP
1groep**

Loopt een verhoogd risico
op het ontwikkelen van een
psychische problematiek

**KOPP
1groep**

krijgt problemen op
allerhande levensdomeinen
van voorbijgaande aard

**KOPP
1groep**

draagt weinig tot geen
gevolgen met zich mee

Wat doet mishandeling met een kinderebrein? https://www.youtube.com/watch?v=cENXlup_B6w

Positive childhood experiences / protectieve factoren

Gevoel hebben te
mogen praten met
familie over je
gevoelens

Gevoel hebben dat je
familie achter jou
staat tijdens moeilijke
periodes

Genieten van
deelname aan
tradities van je
gemeenschap

Kind
Reflex

Gevoel hebben erbij
te horen op
de middelbare school

Gevoel te hebben
ondersteund te
worden door vrienden

Minstens 2 volwassen
personen, niet je
ouders, die oprecht
interesse hebben in
jou

Gevoel van veiligheid
en bescherming door
een volwassene thuis

Beschermende factoren in de kindertijd

tegen de effecten van ingrijpende jeugdervaringen

Wat zijn beschermende factoren in de kindertijd?

Factoren en ervaringen van het kind die zijn veerkracht kunnen versterken en bescherming bieden tegen negatieve gevolgen van ingrijpende jeugdervaringen.

In het Engels spreken we van Protective and Compensatory Experiences (PACES).

Hart model

Dit model is het omgekeerde van de ACE piramide. Steun uit de omgeving en hulpbronnen vormen de basis voor een goede gezondheid, ondanks ingrijpende jeugdervaringen.

PACES verlagen de kans op negatieve uitkomsten van ACEs.

De invloed van PACEs op gezondheid en welzijn

Volwassenen met ingrijpende jeugdervaringen én veel beschermende factoren in hun jeugd hebben minder gezondheids- en welzijnsproblemen.

Beschermende factoren kunnen de negatieve gevolgen op de hersenen, de ontwikkeling en groei (deels) tegengaan.

4 Stappenplan van de Kindreflex

Stappenplan Kindreflex

Stap 1: voer een gesprek over de kinderen en het ouderschap

Stap 2: peil naar de veiligheid thuis en het welzijn van de kinderen

Stap 3: ondersteun de cliënt in zijn rol als ouder

Stap 4: ga verder na of er sprake is van verontrusting en bereidheid

Stap 5: herstel de veiligheid

Stap 6: betrek een gemandateerde voorziening

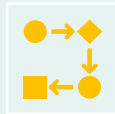
Stappenplan

Professionals doen de Kindreflex standaard bij elke cliënt.

De eerste 2 stappen van het plan worden bij voorkeur bij aanvang van de begeleiding uitgevoerd en behoren tot ieders expertise.

Professionals zetten de eerste 3 stappen standaard bij elke cliënt. De 3 vervolgstappen zijn afhankelijk van de situatie. Ze zijn niet altijd aan de orde.

**Stap 1: Voer een
gesprek over de
kinderen en het
ouderschap**

1

Stap 1 Voer een gesprek over de kinderen en het thema ouderschap

- Geef aan dat aandacht voor kinderen en ouderschap een standaard onderdeel is.
- Vraag tijdens de intake of de cliënt (deels/occasioneel) zorg draagt voor kinderen of een kind verwacht.
- Verblijft de cliënt residentieel, vergeet dan niet te vragen of er opvang geregeld is voor de kinderen.
- Noteer relevante informatie in het dossier: het aantal kinderen, hun geboortedatum, hun naam en of ze permanent bij de cliënt verblijven. Maak een genogram.

2

**Stap 2: peil naar
de veiligheid
thuis en het
welzijn van de
kinderen**

Stap 2 : Peil naar de veiligheid en het welzijn van de kinderen

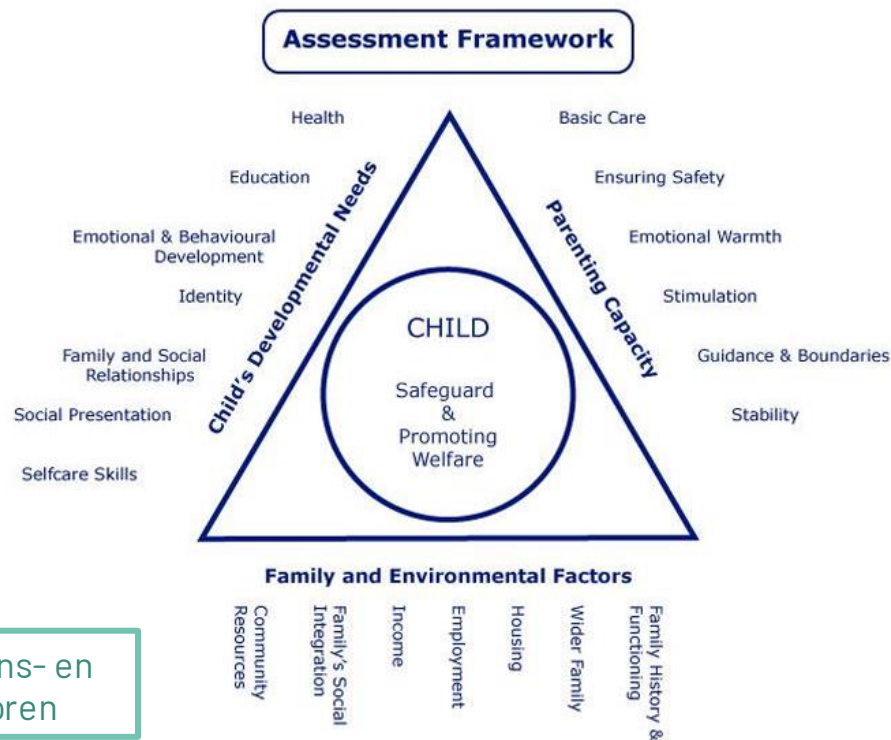
- Proberen een beeld te krijgen of een situatie pluis-of niet-pluis is?
- 'Goed genoeg' ouderschap (Volgens Heiner en Bartels (1989) en Zijlstra (2012))
- Het 'framework for the assessment of children in need and their families' van Gray (2001)
- Voorbeeld vragen op [kindreflex.be](https://www.kindreflex.be)

Framework for the assessment of children in need and their families

De ontwikkelingsnoden van het kind of de jongere

De opvoedcapaciteiten van de ouders

De bredere gezins- en omgevingsfactoren

Figuur 1 Framework for the assessment of children in need and their families (Department of Health, 2000; Gray, 2001).

Stap 2: Peil naar de veiligheid en het welzijn van de kinderen

- Overleg steeds met andere collega's of een expert om een inschatting te maken van de veiligheid en het welzijn van de kinderen. Je eigen normen en waarden kunnen voor een subjectief oordeel zorgen.
- Heb je een niet-pluisgevoel over de thuissituatie? Noteer de redenen hiervoor in het dossier.

Op welke weerstand bots je bij
ouders in het bespreekbaar maken
van ouderschap?

Wat ouders soms zeggen:

Ze zijn te jong.

**Er is niets aan te zien, ze zijn
vrolijk, spelen, doen het goed op
school.**

**We maken het erger
door erover te praten.**

**We willen hen er
buiten houden.**

Hoe hierover in gesprek gaan met ouders?

Wat ouders soms zeggen

Ze zijn te jong

Wat we willen meegeven

- Hoe jonger, hoe kwetsbaarder
- Ze bevatten niet wat er gebeurt, maar zien/horen/voelen wel
- 'The body keeps the score'
- Ongeboren kinderen ervaren ook stress
- <https://www.fara.be/ongeplande-zwangerschap/behoud/hulp-bij-geweld-tijdens-zwangerschap>

Hoe hierover in gesprek gaan met ouders?

Wat ouders soms zeggen

Er is niets aan te zien: ze zijn vrolijk, spelen, doen het goed op school, ...

Wat we willen meegeven

- Kinderen willen ouders / gezin sparen
- Buitenkant / binnenkant
- Niet geleerd om emoties te uiten
- Geleerd om emoties binnen te houden
- Coping

Hoe hierover in gesprek gaan met ouders?

Wat ouders soms zeggen

We maken het erger door erover te praten

Wat we willen meegeven

- Kinderen maken hun eigen verhaal
- Zitten alleen met lastige gevoelens, gedachten, zorgen
- Erover spreken helpt begrijpen wat er aan de hand is en wat ze voelen / denken
- Belang van toestemming geven om te spreken, ook met iemand buiten het gezin

Hoe hierover in gesprek gaan met ouders?

Wat ouders soms zeggen

We willen hen er buiten houden

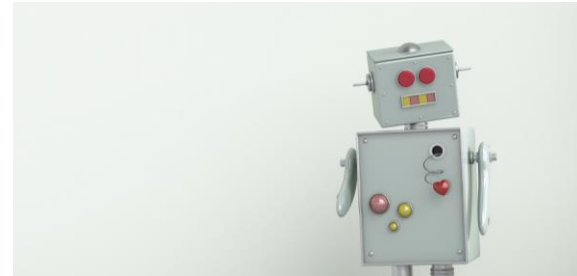
Wat we willen meegeven

- De kinderen zijn sowieso betrokken
- Ze voelen zich vaak schuldig en verantwoordelijk
- Hun kijk op zichzelf en de wereld wordt beïnvloed
- Volwassenen moeten durven uitleggen wat oké / niet oké is, geruststellen, ontschuldigen
- Kind mogen / kunnen zijn

Redenen waarom kinderen niet van nature spreken:

- Schuldgevoel
- Schaamte
- Loyaliteit
- Belet worden om te spreken: drager 'gezinsgeheim'
- Gevolgen van spreken / angst
- Kinderen willen ouders niet nog meer kopzorgen geven
- Het kind is het 'gewoon'

*Kinderen stoppen niet met van hun ouders
te houden,
wel van zichzelf*

Stap 3:
ondersteun de
cliënt in zijn rol
als ouder

3

STAP 3 Ondersteun de cliënt in zijn rol als ouder

- Vraag regelmatig naar de kinderen en het ouderschap
- Bespreek de impact van de situatie op de kinderen.
- Help de cliënt om de veerkracht van de kinderen te ondersteunen.
- Betrek de kinderen en ondersteun hen waar nodig.
- Betrek andere relevante personen uit de context van de cliënt (bv. kinderen, partner, grootouders, buur, vriend) en ondersteun hen waar nodig.
- Betrek wanneer nodig een andere voorziening voor ondersteuning van de cliënt.
- Noteer in het dossier hoe je de cliënt ondersteund hebt in zijn rol als ouder.

Ouderschap versterken

Ouderschap versterken

Iedere ouder is gebaat bij deze factoren die ouderschap helpen versterken. Ze helpen voorkómen dat stress stapelt en dat kinderen ACE's meemaken.

Zet in op het versterken van ouders, in beleid én praktijk! Zo draag je eraan bij dat kinderen gezond en veilig opgroeien.

Heb oog voor de kwetsbaarheid en complexiteit van ouderschap

Help stressfactoren voor ouders reduceren

Bied sociale en praktische steun aan ouders

Geef ouders informatie over effect van eigen ACEs op opvoeding

Zorg voor passende hulp aan ouders met eigen ACEs

Help ouders opvoedvaardigheden ontwikkelen

Draag bij aan een maatschappij die solidair is met ouderschap

Oog voor de kwetsbaarheid en complexiteit van ouderschap

Iedere ouder wilt het beste voor zijn/haar kind.

Iedere ouder is de expert over zijn/haar eigen kind.

Het kan lastig zijn voor alle ouders.

Het beste willen, wil niet zeggen dat het beste doen altijd lukt.

Being With and Shark Music - Circle of Security International:

<https://www.youtube.com/watch?v=oJZhktsrDgk>

Geef informatie over het effect van de eigen ACE's op de opvoeding en zorg voor passende hulp

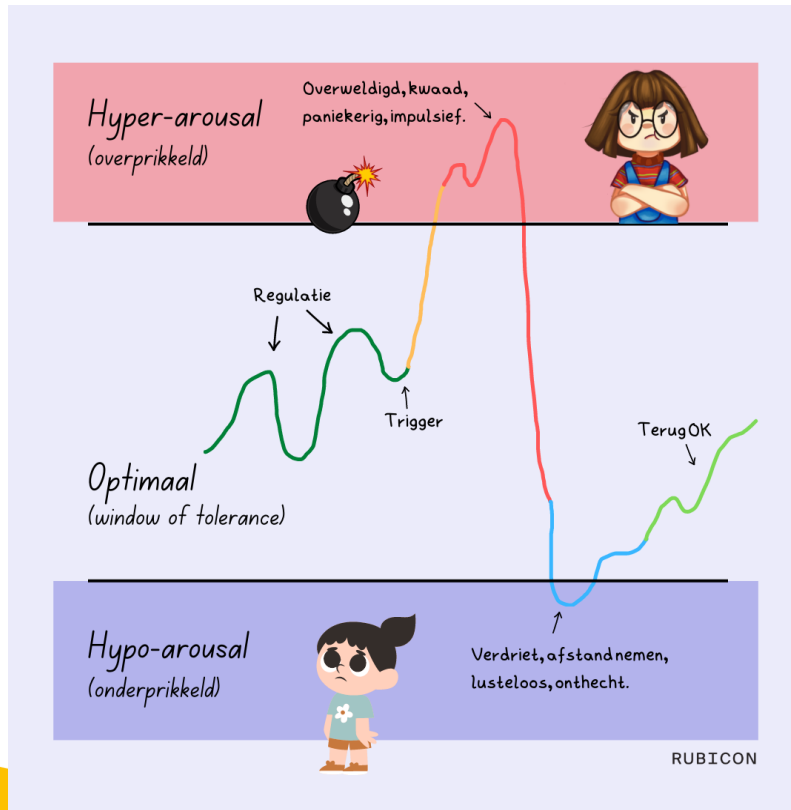
- Volwassenen met > 4 ACE's = verhoogde kans op hechtings- en relatieproblemen, psychische aandoeningen en een ongezonde leefstijl
- **30 – 40% van de ouders geeft ACE's door aan de kinderen**
- Door ACE's is het stresssysteem van ouders aangetast:
 - Niet of gespannen reageren op kinderen
 - Extreem kritisch of vijandig zijn
 - Chaotische, onvoorspelbare opvoedstijl hanteren
 - Moeilijkheden opnemen huishouden en opvoedkundige taken

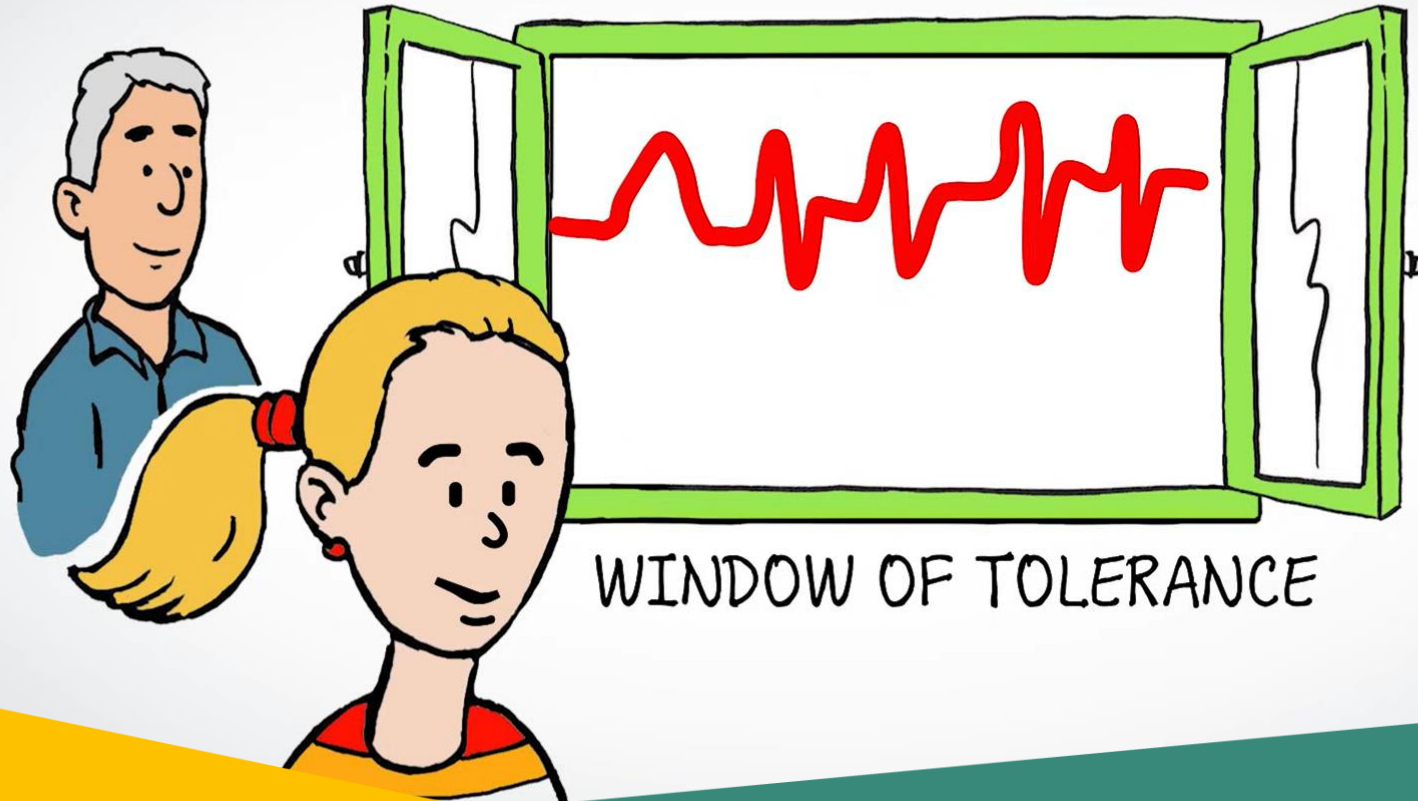
Psycho-educatie rond stress

- Stress hoort bij het leven
- Stressreacties: vechten, vluchten, bevriezen of bevrienden (meest voorkomende)
- Stress systeem kan ontregeld zijn door langdurige blootstelling aan stress (toxische stress).
- Window of tolerance kan helpen om stress in bespreking te brengen:
- Animatie augeo: <https://www.augeo.nl/nl-nl/themas/trauma-en-stress>

Window of Tolerance

WINDOW OF TOLERANCE

WINDOW OF TOLERANCE

Kennis = preventie

Ouders met ingrijpende jeugdervaringen

i

Volwassenen met vier of meer ACE's hebben een verhoogde kans op hechtings- en relatieproblemen, psychische aandoeningen en een ongezonde leefstijl

Ouders spelen een belangrijke rol in het overdragen van een ongezonde leefstijl aan hun kinderen.

ACE's beïnvloeden het stresssysteem van ouders. Dit kan opvoeden van kinderen extra lastig maken.

Beschermende factoren voor ouders met ACE's

Stressfactoren verminderen

Financieel

Administratief

Woonstress

Gezondheidsproblemen

Relatiestress

Opvoedstress

Opvoedstress:

<https://pers.opgroeien.be/kind-en-gezin-lanceert-een-campagne-over-opvoedstress-voor-ouders-met-jonge-kinderen>

Veerkracht:

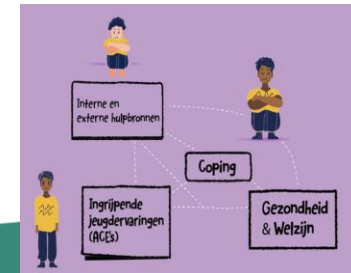
“Veerkracht is het proces waarin iemand zich op een positieve manier aanpast aan stress of tegenslag die hem of haar potentieel uit evenwicht brengt, en waardoor het functioneren en het mentale welbevinden behouden of herwonnen wordt. Dit proces komt tot stand door op een effectieve manier persoonlijke hulpbronnen en hulpbronnen uit de omgeving te mobiliseren“

Familieplatform: brochure, veerkrachtfolder.

<https://familieplatform.be/product/veerkrachtfolder/>

Stichting Augeo: Veerkracht portfolio (filmpje)

<https://www.augeo.nl/demo/Veerkrachtportfolio/>

4 tips voor meer veerkracht (Familieplatform)

Informatie

Ruimte voor
gevoelens

Vertrouwens-
persoon &
Steun

Kind kunnen
zijn

Molly Wright: How Every Child Can Thrive by Five | TED:

[Molly Wright: How Every Child Can Thrive by Five | TED](#)

Help ouders opvoedingsvaardigheden ontwikkelen

- Kind en Gezin: Gezinsondersteuners en psychopedagogen
- Centrum Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG)
- Huis van het kind
- ELP
- Onthaalpunten (Winstroom en Doetertoe)

'I keep hearing it takes a village to raise a child. Do they just show up? Or is there like a number to call?' — Author Unknown

4

Stap 4: Ga
verder na of er
sprake is van
verontrusting en
bereidheid

Stap 4 ga verder na of er sprake is van verontrusting

- Verzamel extra gegevens om een inschatting te kunnen maken van de situatie. Kijk daarbij naar risico- en beschermende factoren. En maak eventueel gebruik van een assessment-instrument dat blinde vlekken in beeld brengt.
- Beluister sleutelfiguren (partner, kinderen, grootouders, ...). Wanneer je kinderen betreft, heb je daar hun toestemming voor nodig. Kinderen vanaf 12 jaar mogen immers al heel wat zelf beslissen.
- Bespreek resultaten eerst met een collega hulpverlener of expert voor je opnieuw in gesprek gaat met de cliënt.

Stap 4 ga verder na of er sprake is van verontrusting

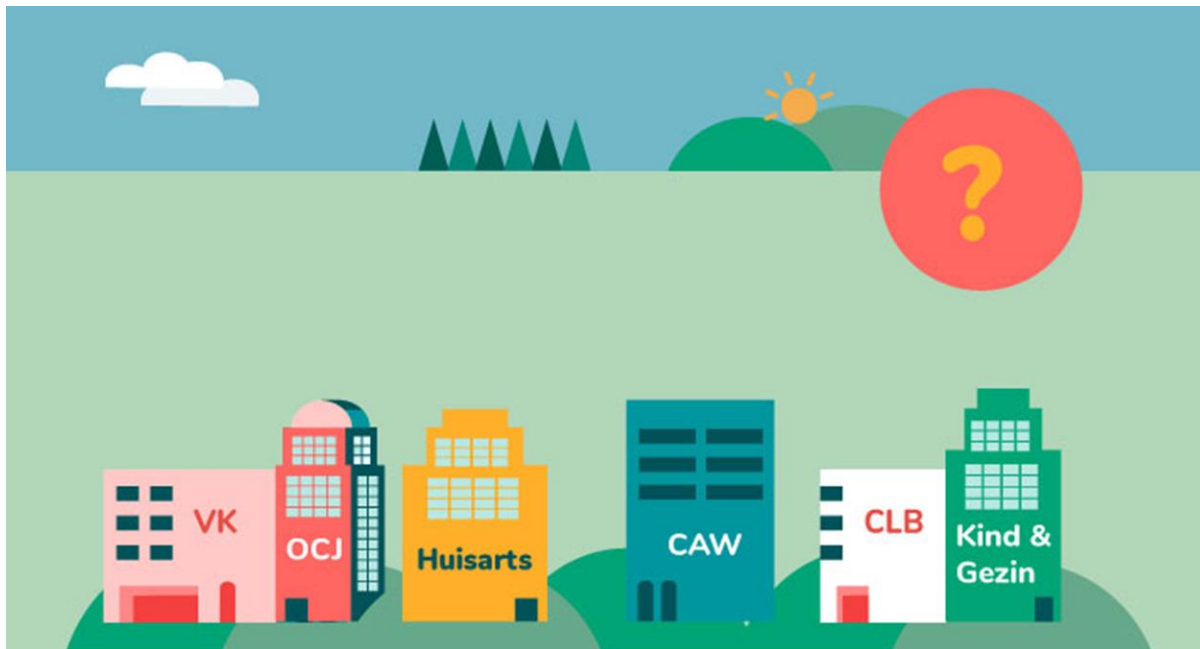
- Bij twijfel, neem telefonisch (anoniem) contact op met het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) en/of het Ondersteuningscentrum Jeugdhulp (OCJ).
- Benoem je zorgen concreet in een gesprek met de cliënt en sta open voor alternatieve verklaringen.
- Beslis in teamverband of de situatie verontrustend is, en ga zo nodig na of de cliënt bereid is de situatie te veranderen.
- Noteer in het dossier of de thuissituatie verontrustend is en of er bereidheid is bij de cliënt.

Stap 5: Herstel de veiligheid

5

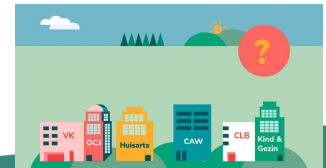

STAP 5 Herstel de veiligheid

Stap 5: Herstel de veiligheid

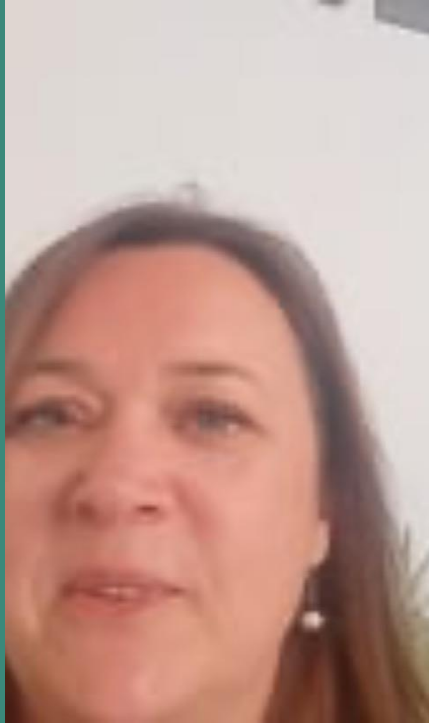
- Creëer een veilige situatie voor de kinderen. Ga zelf met de cliënt aan de slag of betrek een gepaste hulpvoorziening.
- Ga aan de slag met de context van de cliënt en betrek het hele gezin.
- Installeer indien nodig ook hulp voor de kinderen.
- Wanneer nodig kan je telefonisch (anoniem) contact opnemen met het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) en/of het Ondersteuningscentrum Jeugdhulp (OCJ).
- Bespreek het ouderschap regelmatig opnieuw met de cliënt, en blijf alert voor verontrustende signalen.
- Noteer de voortgang in het cliëntdossier.

3 kolommenmodel

Wat gaat er niet goed ? Over wat zijn er zorgen ?	Wat gaat er goed ? Wat zijn de krachten ?	Wat wil je veranderen ? Wat zijn de doelstellingen

Raak je je cliënt kwijt? Een stem vanuit de praktijk: Joke Gabriël MSOC Vlaams- Brabant

Stap 6: Betrek een
gemandateerde
voorziening

6

Stap 6: Betrek een gemandateerde voorziening

- Breng de cliënt op de hoogte en bereid hem voor.
- Neem (telefonisch) contact met een gemandateerde voorziening (VK of OCJ).
- Bekijk samen met de gemandateerde voorziening welke acties je als hulpverlener kan opnemen om de veiligheid mee te herstellen.
- Noteer de vervolgacties in het cliëntdossier.

5 Werken in partnerschap

Kindreflex = werken in partnerschap

Op dit ogenblik uitrol in GGZ, CAW, Justitiehuisen, Ziekenhuizen, gevangenissen en ELZ

Organisaties in partnerschap voor elkaar in het zorgen voor een veilig en herstellend netwerk voor ouders en kinderen onder druk.

Samenwerken monitoren in praktijkwerkgroepen

Belang van het informele netwerk!!!!

Basisworkshop najaar 3 nov en 20 nov

Inschrijven via ELZ

6 Extra info

Website www.Kindreflex.be

- ✓ Generieke Kindreflex
- ✓ Sectorspecifieke pagina's met aangepaste stappenplannen
- ✓ Praktijkverhalen en getuigenissen
- ✓ Online basisopleiding en videofragmenten infomomenten
- ✓ Thematische infofiches

Infofiches Augeo

<https://www.augeo.nl/nl-nl/themas/trauma-en-stress/ingrijpende-jeugdervaringen/>

- [Ouderschap](#)
- [Verslaving](#)
- [Fysieke gezondheid](#)
- [Mentale gezondheid](#)
- [Onderwijs en leren](#)
- [Voeding, sport en bewegen](#)
- [Jongerentaskforce](#)

Geweld in gezinnen

Nederlands onderzoek naar de effectiviteit van de aanpak van geweld in gezinnen

Kwestie van lange adem:

Samenvating van het onderzoek

<https://www.youtube.com/watch?v=aiE7wgTT2ZI&t=1s>

Infographic

<https://www.augeo.nl/-/media/Files/Infographics-Kwestie-van-lange-adem-kan-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling-echt-stoppen.ashx>

Discussiemateriaal:

https://www.augeo.nl/demo/R9_Gesprekshandreiking/

Kopp problematiek

<https://www.psychosenet.be/naasten/kopp-kinderen/>

Uitleg + link naar uitzending rond Karrewiet

<https://familieplatform.be/je-bent-kind-van-je-bent-een-kopp-kind>

Veerkracht helpers:

Uitleg rond kopp + fijne animatie met uitleg

Psycho-educatie en veerkracht

Uitleg rond stress en trauma bij kinderen en animatie rond de window of tolerance

https://www.youtube.com/watch?v=jOrGsB4qG_w

Veerkracht – versterkers:

<https://www.augeo.nl/nl-nl/themas/veerkracht-en-steun/veerkracht-versterkers/>

Ouders onder hoogspanning:

<https://onderhoogspanning.be/test-je-spanning/>

Campagne opvoedstress

<https://pers.opgroeien.be/kind-en-gezin-lanceert-een-campagne-over-opvoedstress-voor-ouders-met-jonge-kinderen>

Referenties

1 Het kind in Vlaanderen (2020). Brussel: Opgroeien.

https://www.opgroeien.be/sites/default/files/documents/kind_in_vlaanderen_2020_0.pdf

2 Christina Bethell, PhD, MBA, MPH, corresponding author¹ Jennifer Jones, MSW,² Narangerel Gombojav, MD, PhD,¹ Jeff Linkenbach, EdD,³ and Robert Sege, MD, PhD⁴

Zie jij ook de kinderen in elk verhaal?

Evaluatie basisopleiding Kindreflex

Contact

**Vlaams Expertisecentrum
kindermishandeling VZW**

Saintelettesquare 17,
1000 Brussel

info@expertisecentrumkindermishandeling.be